# บทที่ 1
# บทนำ

**ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา**

ภาษาเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้สื่อความหมายระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันทั้งด้านการพูด ฟัง อ่านและเขียน ภาษาเป็นการแสดงความมีตัวตนบ่งบอกถึงชีวิตความเป็นอยู่ ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม และอารยธรรม ซึ่งสืบทอดกันมาจากคนรุ่นหนึ่งสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง จึงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและความเป็นอยู่ร่วมกันในสังคม

ภาษาเป็นมรดกทางวัฒนธรรมของมนุษย์ที่ใช้เป็นเครื่องมือสื่อความรู้สึกนึกคิด อารมณ์ต่างๆ ทิพย์สุดา นัยทรัพย์ (2535, หน้า 1) เห็นว่า มนุษย์ใช้ภาษาพูดในการติดต่อสื่อสาร แสดงความคิด ความรู้สึก และประสบการณ์เพื่อให้เกิดความเข้าใจกันระหว่างผู้พูดกับผู้ฟัง และใช้ภาษาเขียนบันทึกเหตุการณ์ เรื่องราว ความคิดความเชื่อต่าง ๆ ของสังคมไว้เพื่อให้คนรุ่นหลังได้รู้เรื่องและสืบต่อไปยังคนรุ่นใหม่ไม่ขาดสาย เอกฉัท จารุเมธีชน (2537, หน้า 8 ) ได้ศึกษาโดยสรุปตามแนวคิดของ ผะอบ โปษะกฤษณะ ว่า ภาษาเป็นสื่อใช้ติดต่อกันและทำให้วัฒนธรรมอื่น ๆ เจริญขึ้น ภาษาเป็นสื่อความหมายของคนทั้งชาติ ภาษาเป็นศูนย์กลางยึดคนทั้งชาติ ภาษาเป็นเครื่องผูกพันมนุษย์ต่อมนุษย์ให้แน่นแฟ้นยิ่งกว่าสิ่งอื่น ภาษาเป็นสิ่งฝังแน่นในใจมนุษย์ยิ่งกว่าสิ่งอื่น ภาษาเป็นเอกลักษณ์ประจำชาติ ภาษาเป็นศิลปะเพราะมีความงามในการใช้ มีความไพเราะ การจะเข้าใจหรือใช้ภาษาได้ดีต้องรู้จักรสของภาษา ภาษาเป็นศาสตร์ มีระเบียบกฎเกณฑ์ จึงเป็นวิชาที่เป็นวิทยาศาสตร์ ประสิทธิ์ กาพย์กลอน (2519, หน้า 4) กล่าวว่า ภาษาเป็นวัฒนธรรมย่อมถ่ายทอดให้แก่กันได้และการถ่ายทอดนี้จะช่วยเชื่อมโยงอดีตถึงปัจจุบัน และอนาคตให้สืบต่อกันได้ เปรียบเสมือนหนึ่งกระแสน้ำที่ไหลเรื่อยมีเก่าและใหม่ต่อเนื่องกันเรื่อย ๆ ไม่ขาดตอน และการถ่ายทอดทางภาษาให้กันได้นั้นมีอยู่ทางเดียวคือต้องอาศัยการเรียนรู้

ภาษามีความหลากหลาย จึงมีผู้ให้ความหมายของภาษาไว้ต่าง ๆ กัน ดังเช่น พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2525,หน้า 620) ได้ให้ความหมายว่า ภาษา คือ เสียงหรือกิริยาอาการที่ทำความเข้าใจกันได้ คำพูด ถ้อยคำที่ใช้พูดกัน โดยปริยายหมายถึงคนหรือชาติที่พูดภาษานั้นๆ ประภาศรี สีหอำไพ (2538, หน้า 15) ได้กล่าวว่า “ภาษาคือวิธีที่มนุษย์แสดงความในใจสื่อความคิดให้ผู้อื่นเข้าใจความหมายได้” กำชัย ทองหล่อ (2537, หน้า 1) กล่าวว่า ภาษาหมายถึง เครื่องสื่อ

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ความหมายระหว่างมนุษย์ให้สามารถกำหนดรู้ความประสงค์ของกันและกันได้ โดยมีระเบียบคำหรือจังหวะเสียงเป็นเครื่องกำหนด" จะเห็นได้ว่าภาษามีความสำคัญอย่างยิ่งต่อมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนถึงตาย ไม่ว่ามนุษย์จะอยู่ในลักษณะใดก็ตาม ภาษาจึงเป็นสิ่งจำเป็นในการสื่อสารติดต่อกันเสมอ

ภาษาย่อมมีลักษณะแตกต่างกันไปในสังคมนั้น แต่อย่างไรก็ตามภาษาย่อมมีสิ่งหนึ่งที่เหมือนกันได้คือ ภาษาย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและสมัย เช่นเดียวกับมนุษย์จะต้องมีการเติบโตและพัฒนาการไปเรื่อย ๆ แตกต่างกันที่ภาษาไม่มีอายุขัย จึงต้องมีการพัฒนาต่อไปพร้อมๆ กับการเปลี่ยนแปลงของสังคมเพื่อให้มีคำใช้พอเพียงซึ่งสอดคล้องกับ กำชัย ทองหล่อ (2537, หน้า 16) กล่าวว่า ภาษาย่อมคลี่คลายขยายตัวตามความเจริญของมนุษย์เมื่อมนุษย์มีความเจริญมากขึ้น ภาษาก็ขยายตัวกว้างออกไปตามกาลสมัยเพื่อให้เหมาะสมแก่ความต้องการของมนุษย์ภาษาจึงเป็นเครื่องผูกพันมนุษย์ต่อมนุษย์ด้วยกัน ไม่มีสิ่งใดที่จะลบล้างที่จะทำให้คนรู้สึกเป็นพวกเดียวกันยิ่งไปกว่าพูดภาษาเดียวกัน

ในสังคมคนไทยก็เช่นเดียวกัน เรามีภาษาไทยเป็นภาษามาตรฐานที่ใช้ติดต่อสื่อสารกันในประเทศเดียวกันดัง ผะอบ โปษกฤษณะ (2521, หน้า 13) กล่าวว่า คนไทยเป็นผู้โชคดีที่ได้มีภาษาของเราเอง และมีตัวอักษรไทยเป็นตัวอักษรประจำชาติ เป็นมรดกอันล้ำค่าที่บรรพบุรุษได้สร้างไว้เป็นเครื่องแสดงว่าไทยเราเป็นชาติที่มีวัฒนธรรมสูงส่งมาแต่โบราณกาล และรักษาความเป็นเอกราชยั่งยืนมาจนถึงบัดนี้ คนไทยผู้เป็นเจ้าของภาษาควรจะได้ภาคภูมิใจที่ชาติไทยใช้ภาษาไทยเป็นภาษาประจำชาติมากว่า 700 ปี แล้ว และจะยั่งยืนตลอดไป จะเห็นได้ว่าทุกผืนแผ่นดินไทยเราได้ใช้ภาษาไทยเป็นภาษาราชการติดต่อสื่อสารในประเทศเดียวกัน แต่แน่นอนว่าในประเทศไทยก็ย่อมมีภาษาถิ่นเกิดขึ้นก่อนตามภูมิภาคต่าง ๆ อย่างคนไทยในแปดจังหวัดภาคเหนือตอนบนซึ่งได้แก่จังหวัดเชียงใหม่ เชียงราย ลำพูน ลำปาง พะเยา แพร่ น่าน และแม่ฮ่องสอน มีภาษาเป็นของตนเองมาแต่โบราณกาลแล้ว เรียกว่า ภาษาล้านนา ซึ่งสอดคล้องกับ สมเจตน์ วิมลเกษม (2534, หน้า 1) ที่กล่าวว่า ชนชาติไทยมีภาษาของตนเองใช้มานานแล้ว เฉพาะในประเทศไทยนั้นก่อนที่จะรวมเป็นราชอาณาจักรไทย คนไทยแต่ละภาคมีตัวอักษรของตนเองใช้คือ ทางภาคกลางและภาคใต้ใช้อักษรแบบไทยสุโขทัย ซึ่งวิวัฒนาการมาเป็นอักษรไทยกลางในปัจจุบัน ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือใช้อักษรธรรมอีสานและอักษรไทยน้อย ส่วนทางภาคเหนือมีอักษรใช้ถึง 3 ชนิด คือ อักษรธรรมล้านนา อักษรฝักขาม และอักษรไทยนิเทศหรือขอมเมือง ในบรรดาภาษาเหล่านี้ภาษาที่ได้รับความนิยมมากที่สุดและใช้สืบทอดมาจนถึงปัจจุบันนี้คือ ภาษาล้านนา

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ภาษาล้านนา ส่วนมากจะเขียนลงในใบลานและสมุดข่อย จารึกเป็นเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา จารึกตามฐานพระพุทธรูป และยังใช้บันทึกวรรณกรรมต่าง ๆ เช่น สุภาษิตคำสอน คำโบราณ นิทาน ตำนาน จ๊อย ซอ และคร่าวฮ่ำ ตลอดถึงตำราต่าง ๆ เช่น ตำรายา โหราศาสตร์ ยันต์ คาถา เป็นต้น

ภาษาล้านนา ถือว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นจึงสมควรได้รับการถ่ายทอดให้อนุชนรุ่นหลังได้รู้ได้เข้าใจและเผยแพร่ให้กว้างขวางยิ่งขึ้น ในปัจจุบันพบว่าผู้คนโดยทั่วไปของสังคมล้านนาโดยเฉพาะกลุ่มวัยรุ่นนิยมพูดภาษาไทยกลางปนกับภาษาล้านนาส่งผลให้ภาษาล้านนาผิดเพี้ยนไป หรืออาจจะพูดภาษาล้านนาในท่วงทำนองและสำเนียงไทยกลาง นอกจากนี้ยังพบว่าศัพท์บางคำในภาษาล้านนาอาจจะไม่ได้รับความนิยมในการพูด มักประสบปัญหาในการรับสารหรือส่งสารเกิดความเข้าใจที่ผิดพลาด บางครั้งไม่เข้าใจเรื่องราวที่สื่อสารกันสาเหตุเพราะมีปัญหาในการออกเสียงพูด สุไร พงษ์ทองเจริญ (2524, หน้า 65) ได้ศึกษาปัญหาของเด็กภาคเหนือในการเรียนภาษาไทยกลางพบว่านักเรียนมีปัญหาด้านความเข้าใจในการพูด รวมทั้งการออกเสียงและการเขียนที่เกี่ยวข้องกับการแทรกแซงของภาษาไทยเหนือในภาษากลาง ศรีวิไล พลมณี (2545, หน้า 68) กล่าวว่า ความเข้าใจเกี่ยวกับภาษาและภาษาถิ่นสำเนียงต่าง ๆ ทำให้เลิกคิดว่าภาษาถิ่นขาดความสมบูรณ์ทั้งความเป็นระบบและวัฒนาการ ตลอดจนประสิทธิภาพที่จะใช้สื่อสารตรงกันข้ามภาษาถิ่นมีระบบและความสมบูรณ์ที่จะทำหน้าที่ในการสื่อสารตามสภาพท้องถิ่นนั้น ๆ อย่างดี วัลลีย์ ถาธัญ (2540, หน้า 3) ได้กล่าวไว้ว่า ภาษามาตรฐานมักจะหมายถึงภาษาที่มีความสำคัญในเชิงวัฒนธรรมและการปกครอง นักภาษาศาสตร์เรียนรู้ว่าภาษามาตรฐานบางประเทศนั้นเกิดมาจากภาษาถิ่นด้วยซ้ำ แต่เมื่อพูดและใช้โดยกลุ่มคนที่มีสถานภาพทางสังคมสูงกว่าหรือเป็นชนชั้นปกครองภาษาถิ่นจึงถูกยกเป็นภาษามาตรฐานของประเทศนั้น พัฒนาการของภาษาล้านนาได้ปรากฏให้เห็นในรูปแบบต่าง ๆ ที่เด่นชัดเป็นพิเศษคือพระธรรมเทศนาพื้นเมือง ที่เขียนด้วยอักษรธรรมล้านนาซึ่งนักปราชญ์โบราณได้จารึกลงในใบลานใช้ในการเทศน์อบรมประชาชนในงานต่าง ๆ พระธรรมเทศนาพื้นเมืองเป็นวรรณกรรมศาสนาที่มีอิทธิพลและมีความสำคัญต่อผู้คนในฐานะเป็นเครื่องมือในการขัดเกลาทางสังคม สมหมาย เปรมจิตต์ (2540, หน้า 31) ได้อธิบายว่า แรกเริ่มเดิมทีชาวล้านนาไทยนั้นนับถือผีสางเทวดาเหมือนกับชาวไทยในภูมิภาคต่าง ๆ เมื่อพระพุทธศาสนาแพร่เข้าสู่ดินแดนล้านนา ชาวล้านนาไทยก็มิได้ละทิ้งความเชื่อเดิมของตนแต่กลับเชื่อมประสานกับความเชื่อเรื่องนรก สวรรค์ และบุญกรรมที่ได้รับมาใหม่ ซึ่งส่วนมากผ่านสื่อคือการฟังเทศน์เนื่องในพิธีกรรมต่าง ๆ มากกว่าการศึกษาจากพระไตรปิฎกโดยตรง ชาวล้านนาไทยได้รับความรู้ทางศาสนาจากคัมภีร์ที่แต่งเป็นภาษาพื้นเมืองนำเอาหลักธรรมที่ได้ฟังประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของตน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

ปัจจุบันการฟังพระธรรมเทศนาพื้นเมืองได้รับความสนใจน้อย มีคนฟังเฉพาะผู้อยู่ในกลุ่มสูงอายุที่พอจะเข้าใจภาษาพื้นเมือง แต่ไม่ได้รับความนิยมจากคนหนุ่มสาวเท่าไรนัก สมหมาย เปรมจิตต์ ( 2540, หน้า 43 ) กล่าวว่า การเผยแพร่พระพุทธศาสนาแบบเดิม ด้วยการเทศน์ในลีลาเก่าในรูปแบบเก่า โดยเฉพาะการเทศน์ด้วยการอ่านคัมภีร์ในยุคสมัยนี้ จะได้ผลก็เพียงเพื่อให้สำเร็จพิธีกรรมตามรูปแบบเท่านั้น ส่วนเนื้อหาสาระที่พุทธศาสนิกชนควรจะเข้าใจและนำไปเป็นหลักในการดำเนินชีวิตนั้นแทบจะไม่ได้อะไรเลย เพราะวิธีการเทศน์ตามประเพณีนั้น ไม่สามารถจะดึงดูดจิตใจของผู้ฟัง ปัจจุบันนี้มีพระจำนวนน้อยมาก ที่ทรงความรู้ธรรมะดีพอที่จะเทศนาสั่งสอนให้คนสมัยนี้เข้าใจได้ดี สาเหตุของการฟังเทศน์แบบการอ่านคัมภีร์ในปัจจุบันไม่ได้รับความนิยมก็เป็นเพราะพื้นความรู้เดิมของผู้ฟังในสมัยนี้กับสมัยก่อนไม่เหมือนกัน เมื่อฟังสิ่งที่ตนไม่มีพื้นฐานความรู้หรือไม่มีความสนใจมาก่อน ย่อมจะเบื่อหน่ายและไม่รู้เรื่อง ซึ่งจะสังเกตเห็นได้จากการฟังเทศน์ในโอกาสต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นงานมงคลหรืออวมงคลโดยเฉพาะการเทศน์ในงานศพ แทบจะไม่มีผู้ใดสนใจฟังเลย นอกจากญาติสนิทของผู้ตายที่ตั้งใจฟังเพราะความเศร้าโศก และต้องการจะอุทิศส่วนบุญไปหาผู้ที่ล่วงลับไปแล้วเท่านั้น

การฟังพระธรรมเทศนาพื้นเมืองที่อ่านจากคัมภีร์นั้น นับวันจะถอยหลังไปทุกทีก็ด้วยอิทธิพลภาษากลางเข้ามามีบทบาทต่อวิถีชีวิตของผู้คนในล้านนา จึงทำให้กระบวนการขัดเกลาทางสังคมเปลี่ยนมาใช้พระธรรมเทศนาแบบไทยกลางโดยนิยมพระเทศน์แบบบรรยาย ปาฐกถาธรรม เพราะสามารถเข้าใจในรสของภาษาได้ดี ฟังง่าย เข้าใจง่ายขึ้น แต่พระธรรมเทศนาพื้นเมืองฟังยาก เข้าใจยาก พระที่สามารถเทศน์โดยใช้โวหารพื้นเมืองก็มีน้อย พระหนุ่มสามเณรน้อยก็ไม่นิยมเทศน์ เพราะอ่านยากและไม่เข้าใจในศัพท์บางคำที่จะนำไปใช้สื่อสารกับผู้คนในปัจจุบัน

ด้วยเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะนำพระธรรมเทศนาแบบพื้นเมืองที่ได้รับการบันทึกไว้เป็นลายลักษณ์โดยใช้อักษรล้านนามาวิเคราะห์ อันจะเป็นประโยชน์ในด้านการเรียนการสอนภาษาล้านนาและผู้วิจัยจะได้สร้างแบบฝึกเสริมหลักภาษาล้านนาขึ้น โดยอาศัยผลจากการวิเคราะห์มาสร้างแบบฝึกเสริม เพื่อให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานต่อไป

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved

**วัตถุประสงค์ของการศึกษา**

1. เพื่อวิเคราะห์คำภาษาล้านนาในพระธรรมเทศนาพื้นเมืองด้านการสร้างคำ การใช้คำ ความหมายของคำ และสำนวนโวหาร

2. เพื่อสร้างแบบฝึกภาษาล้านนา ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

**ขอบเขตของการศึกษา**

**1. ด้านประชากร**

**ประชากร** คือ พระธรรมเทศนาพื้นเมืองที่เขียนเป็นอักษรธรรมล้านนาในใบลานเรื่องมหาวิบาก ของวัดร้องวัวแดง ตำบลร้องวัวแดง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

**2. ด้านเนื้อหา**

เนื้อหาที่ศึกษา คือ การวิเคราะห์คำในพระธรรมเทศนาพื้นเมือง จำนวน 4 ด้าน คือ การสร้างคำ การใช้คำ ความหมายของคำ และสำนวนโวหาร

**ประโยชน์ที่ได้รับจากการศึกษา**

1. ทำให้ทราบถึงลักษณะการสร้างคำ การใช้คำ และความหมายของคำ และสำนวนโวหารในพระธรรมเทศนาพื้นเมือง

2. ได้แบบฝึกภาษา ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการสอนวิชาภาษาล้านนาระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

**นิยามศัพท์เฉพาะ**

**วิเคราะห์** หมายถึง การแยกแยะลักษณะการสร้างคำ การใช้คำ ความหมายของคำ ในพระธรรมเทศนาพื้นเมือง

**พระธรรมเทศนาพื้นเมือง** หมายถึง วรรณกรรมที่นักปราชญ์โบราณได้บันทึกไว้เป็นลายลักษณ์โดยใช้อักษรล้านนาซึ่งจารึกไว้ในใบลาน

**ภาษาล้านนา** หมายถึง ภาษาพูด ภาษาเขียน ของกลุ่มชนเผ่าไทยวนซึ่งอพยพมาจากตอนใต้ของจีน มาตั้งถิ่นฐานอยู่ในเขตภาคเหนือของประเทศไทย ส่วนมากใช้เขียนตำราและจารลงในคัมภีร์ใบลานที่ปรากฏอยู่ตามวัดต่าง ๆ ในภาคเหนือและภาษาชนิดนี้ยังคงใช้สืบมาจนถึงปัจจุบัน

**แบบฝึกภาษาล้านนา** หมายถึง แบบฝึกที่สร้างขึ้นโดยจากการวิเคราะห์การสร้างคำ การใช้คำ ความหมายของคำ และสำนวนโวหาร ในพระธรรมเทศนาพื้นเมือง เรื่องมหาวิบาก

**นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1** หมายถึง นักเรียนโรงเรียนธรรมราชศึกษา สังกัดคณะกรรมการการศึกษาเอกชน ทั้งฝ่ายบรรพชิตและฆราวาส

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © by Chiang Mai University
All rights reserved